

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DİNLEME SORUNLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

*Selim EMİROĞLU**

Öz

İnsan hayatında oldukça önemli bir yeri bulunan ancak ihmal edilen becerilerden biri dinleme becerisidir. Anne karıncayken kazanılan bu becerinin, önce ailede sonra okulda sistemli bir şekilde geliştirilmesi gerekir. Dinleme becerisi gelişmiş bireyler, hem eğitim-öğretim hayatlarında hem de sosyal hayatlarında başarı gösterirler. Dinlemenin eğitim ortamlarında öğrencilere etkili bir şekilde verilmesinde öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle öncelikle öğretmenlerin dinlemeye ilişkin yeterli bilgiye sahip olmaları, dinleme sorunlarına ilişkin farkındalık kazanmaları gerekir. Özellikle Türkçe öğretmenleri, aldıkları eğitim doğrultusunda, dinleme becerisini geliştirmeye dönük çalışmalar yapmalıdır. Bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının dinlemeye ilişkin yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak ve bu sorunların çözümüne ilişkin düşünce ve yaklaşımlar geliştirmektir. Bu amaçla 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Çukurova Üniversitesinde öğrenim gören 97 Türkçe öğretmeni adayının görüşü alınmıştır ve bu görüşler cinsiyet değişkeniyle birlikte incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere "Birini dinlerken yaşadığınız dinleme sorunları nelerdir?" açık uçlu sorusu yöneltilerek öncelerin gönüllülük esasına göre bu soruya cevap vermeleri sağlanmıştır. Katılımcıların ortaya koyduğu veriler, içerik analizi tekniği ile incelenmiş, kategoriler, alt kategoriler ve temalar biçiminde sınıflandırılmıştır. Katılımcılar, dinleme sorunlarının % 58 oranında göndericiden, % 22 oranında alıcıdan ve % 21 oranında diğer sorunlardan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Çalışmada cinsiyete dayalı belirgin bir fark olmadığı görülmüştür. Çalışmada dinleme sorunlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmış ve çeşitli öneriler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinleme Sorunları, Türkçe Öğretmeni Adayları, Çözüm Önerileri.

* Yrd. Doç. Dr., Mevlana Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, selimemiroglu@hotmail.com

TURKISH TEACHER CANDIDATES' OPINIONS ABOUT LISTENING PROBLEMS

Abstract

Listening skill has an important place in people's life, but is often neglected. This skill is obtained before birth, and should be developed systematically at school. People with developed listening skill are successful at education and in their social lives. To achieve this skill teachers are very important. First of all teachers should have enough knowledge about listening and listening problems. Especially Turkish teachers should try to improve listening skill. The aim of this study is to show the problems of Turkish teachers about listening and develop opinions and approaches to solve these problems. For this reason 97 Turkish-teacher candidates of Çukurova University were questioned in 2012-2013 academic year and these opinions were investigated according to gender factor. The question "What are the problems you face when listening to someone?" was asked, and so answered according to willingness. Data obtained from participants were investigated with content analyze technique, and classified into categories, sub-categories and themes. Participants indicated that listening problems happen % 58 because of senders, and % 22 because of receivers and % 21 because of other problems. It was observed that there is no great different on the base of gender. Some evaluations were made about listening problems and some suggestions were made.

Key Words: *Listening Problems, Turkish Teacher Candidates, Solution Suggestions.*

1. GİRİŞ

İnsanın öğrenme serüveni dinleme becerisi ile başlar. Anlama becerileri içerisinde ağırlıklı ve önemli bir yer tutan dinleme, insanın henüz dünyaya gelmeden önce, anne karnındayken, etraftaki sesleri algılaması ve bunlara dönük tepki geliştirmesi biçiminde ortaya çıkar. Çocuk böylece çeşitli sesleri ve kullanacağı ana dili duyar ve tanır. Bu nedenle dinleme "çocuğun yaşamında yer alan ilk ana dili ve anlama etkinliğidir" (Sever, 1997: 11).

Doğumdan önce başlayan, ailede gelişen, okulda devam eden ve hayatın pek çok alanında kullanılan dinleme becerisi, bir bakıma sesleri okuma ve anlamlandırmadır. Her ne kadar sağlıklı bir insan dünyaya geldikten sonra duyu organlarından en çok gözlerini kullansa da, anne karnında kulaklarıyla çevresini fark ettiği için bir anlamda insan dünyaya gözlerini değil, kulaklarını açar.

Dil denilen anlaşma sistemi ilk önce dinlemeyle fark edilir. İnsan, hayatının çok önemli bir parçası olan dili dinleme becerisi sayesinde öğrenmekte ve kullanmaktadır (Özbay, 2009: 58). Anne karnındaki bebeklerin altıncı aydan itibaren dışarıdan gelen sesleri algıladıkları ve tepki geliştirdikleri bugün bilinen bir gerçektir (Robertson, 2004: 46). Çocuk zamanla, gelişigüzel duyduğu bu sesleri bütünleştirip ana dilini kavrar. Ailesi ve okulunun katkılarıyla duymayı dinlemeye dönüştürür ve böylece hayat boyu faydalanacağı önemli bir beceri kazanmış olur.

1950-60'lardan sonra pek çok ülkede dinlemeye verilen önem artmış, eğitim ve öğretim programlarında dinleme, bir beceri ve alan eğitimi olarak yer bulmuştur. Günümüzde dinleme bir eğitime dönüşmüş, olumsuz dinleme alışkanlıkları belirlenmiş ve çocukların bu olumsuz dinleme alışkanlıklarından korunması için neler yapılması gerektiği ortaya konulmuştur.

Olumlu dinleme alışkanlıkları da sistemli programlarla öğrencilere sunulmakta ve öğrencilerin sadece okul hayatında değil sosyal hayatlarında da kullanacağı bu becerinin kazandırılmasına çalışılmaktadır. Ayrıca çocukların dinleme süreleri, verilen etkili dinleme stratejileri ile alt sınıflardan üst sınıflara doğru artırılmaktadır.

İnsanın anlama ve anlatma ihtiyacını dört temel beceri belirler: Okuma, dinleme/izleme (anlama); konuşma ve yazma (anlatma). Genel olarak dinleme/izleme ve okuma insanın çeşitli kazanımlar elde etmesiyle, konuşma ve yazma bu kazanımların başkaları ile paylaşılmasıdır. Bir sıralama yapılırsa, bu becerilerin önem sırası da, beceriyi kazanma ve uygulamaya koyma sırası da "dinleme, konuşma,

okuma, yazma” biçiminde olur. Öğrenme, önce dinleme ile başlar. Anne karnında başlayan dinleme faaliyeti doğduktan sonra artarak devam eder. Çocuk büyüdükçe dinlemeyle birlikte konuşmayı da öğrenir ve kullanır. Daha sonra okuma becerisi gelişir. Ardından yazma becerisi gelir. Dinleme ve konuşma olmadan okuma ve yazma da olmaz. Dinleme ise konuşmaya da temel teşkil eder. Bir çocuğun büyüme sürecinde ve öğrencilik yıllarında söz konusu becerilerin etki oranlarını ve ağırlıklarını bu şekilde görmek mümkündür. Aynı durum, benzer şekilde bir yetişkinin günlük hayatı için de geçerlidir. Bir insanın sadece dinlemeye ayırdığı zaman, diğer öğrenme becerileri olan okuma, konuşma ve yazmadan hatta bunların tümüne ayırdığı zamanın toplamından bile fazladır.

İletişimi meydana getiren iki temel beceri vardır; konuşma ve dinleme. İletişimin % 90’ı sözel olarak gerçekleşir, bu nedenle her iki becerinin de iyi bir şekilde kazanılmış olması gerekir. Ancak insanların birçoğu, iletişimin ağırlıklı olarak konuşma becerisi ile ilgili olduğunu düşünür. İletişimde konuşma becerisi kadar dinleme becerisinin de etkili olduğu pek dikkate alınmaz. Dinlemenin doğal bir beceri sayılması, ne ailede ne de okulda bu beceriyi etkili bir şekilde geliştirmeye dönük yeterli çalışmalar yapılmaması nedeniyle dinleme becerisinin önemi tam olarak anlaşılamamaktadır. Hâlbuki iyi dinleme alışkanlığı geliştirmiş kimselerin hem sosyal hayatta hem de akademik hayatta başarılı oldukları bir gerçektir. İyi bir dinleyici konuşmaktan çok dinlemenin önemini anlar ve iletişim kurarken insanlara ayırdığı zamanın önemli bir kısmını onları dinleyerek geçirir. Dinlemede dinleyici pasif değildir, en az konuşmacı kadar konuşmanın devamını sağlamalı, iletişimi devam ettirmelidir.

Başka bir deyişle konuşma eyleminde en az bir gönderen ile bir alıcının bulunması gerekir. Her ne kadar gönderen (konuşan), alıcıdan (dinleyen) daha etken ise de bundan konuşma eyleminde alıcının edilgen bir rol oynadığı sonucunu çıkarmak yanlıştır. İyi bir dinleyici yaratıcı etkinlik içinde bulunur, aksi halde iletişim tam olmaz (Taşer, 2000: 207).

Dinleyici konuşmacının ulaştırdığı mesajları ve yaptığı konuşmayı uygun bir şekilde yorumlayıp değerlendirmekten başka kendi iç konuşmalarını da denetleyebilmelidir. Çünkü normal bir konuşmacı dakikada 100 ile 150 kelime arasında bir konuşma yapar. İnsanın algılama kapasitesi ise 500-600 kelime arasındadır. Dinleyici bu boşluğu uygun bir şekilde doldurmalı ve iç konuşmalarının zihnini farklı yerlere götürmesine izin vermemelidir.

İletişimde gönderici konumunda olan konuşmacının bir dakikada kullandığı sözcük sayısı, konuşmacıyı dinleyen ve alıcı konumunda olan dinleyicinin bir dakikada zihninden geçen sözcük sayısının üçte biri kadardır. Böyle bir durumda dinleyici, konuşmaya odaklanabilmek için daha fazla çaba sarf etmelidir. Çünkü göndericinin kullandığı kelimeleri anlamaktan arta kalan boşluğu hayaller, ilgisiz şeyler ve başka fikirlerle değil, doğrudan dinlediği konuşmayı genişletip geliştiren düşüncelerle işlemelidir. Aksi halde konuşma kulağına çalınacak ancak kendi düşünce ve hayallerinin arasında yer bulamayacaktır. Bu bakımdan iyi bir dinleyici olan, dinlemeyi doğru yapan kimseler bu boş zamanı konuşanın neyi ve niçin demek istediğini düşünerek kullanırlar (Demiray vd. 2011, 176).

İşitmek ve dinlemek birbirinden farklıdır. Nasıl ki bakmak ve görmek ayrı şeylerse işitmek ve dinlemek de ayrı şeylerdir. Sağlıklı duyu organlarına sahip herkes işitebilir ancak dinleyemez. Dinlemek için özel bir çaba gerekir. İşitme duymayı; dinleme ise duyma, algılama ve tepkide bulunmayı içerir. Bu nedenle dinleme işitmeye göre daha geniş bir boyutta ele alınır. Dinleme konuşma seslerini ve çevre seslerini işitsel olarak algılayıp, ayırt ederek bu sesleri anlamlandırma ya da çevre ve konuşma seslerini fark etme, ayırt etme, tanımlama ve anlamlandırma olarak tanımlanabilir (Flexer, 1999: 38).

Dinleme, seslerin kulağa çalınmasının ötesinde bir faaliyettir. Dinleme sadece fiziksel bir süreç (seslerin kulağa gelmesi) olarak değerlendirilmemelidir. Zihinsel yönü (işitilen veriyi düşünme, çözümleme) olduğu bilinmelidir. İşitmek, fiziksel bir durumken;

dinleme, içine işitmeyi de alan aktif bir zihinsel süreçtir (Doğan, 2008: 263). Aynı zamanda dinlemenin psikolojik bir yönü de bulunmaktadır. Bu bakımdan dinleme, seslerin ve varsa konuşma görüntülerinin farkında olmayla ve onlara dikkati vermeye başlayan, belli işitsel işaretlerin tanınması ve hatırlanmasıyla süren ve anlamlandırılmasıyla son bulan psikolojik bir süreçtir (Ergin ve Birol, 2000: 115). Petress ise dinlemenin işitmeden/duymadan farklı olarak aktif bir bilişsel süreç olduğunu vurgulamaktadır (Petress, 1999: 45). Bu süreçte kişinin istekli olması önemlidir. “İşitme kişinin iradesiyle olmayan, insanın kulağı aracılığıyla beynine giden her türlü ses unsurudur. Dinleme ise kişinin tercihinin bağlı olarak, seçerek ve isteyerek algıladığı sesler bütünüdür” (Özbay, 2001: 9-14).

Araştırmalar bir insanın gününün 3’te 2’sini dinleyerek geçirdiğini göstermektedir. İlkokul, ortaokul, lise ve üniversite yıllarında dinleme becerisinin önemi kademeli olarak artış gösterir. Uyanık olduğumuz vaktin yaklaşık yarısını dinlemeyle geçiririz.

Bir araştırmada insan bir günün;

% 9’unu yazarak

% 16’sını okuyarak

% 30’unu konuşarak

% 45’ini dinleyerek geçirmektedir (Maxvell ve Dornan, 2001: 106; Buzan, 2001: 97 Akt. Özbay, 2009: 66).

Buna benzer çeşitli araştırma sonuçları bulunmaktadır:

Yapılan bir çalışmada modern bir şirket yöneticisinin günün en az % 60’ını dinlemeye ayırdığı belirtilmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada ise konuşmaya % 16, okumaya % 17, yazmaya % 14, dinleme ise % 53 oranında zaman

ayrıldığı görülmüştür. Başka bir çalışmada günün uyanık olunan kısmının % 70'inin iletişime, bu oranın % 45'inin de dinlemeye ayrıldığı ifade edilmiştir. Bir çalışmada zamanın % 45'inin dinlemeye, % 30'unun konuşmaya, % 15'inin yazmaya, % 10'unun okumaya ayrıldığı görülmüştür. İnsanların zamanlarının % 40'ını dinlemeye, % 35'ini konuşmaya, % 16'sını okumaya, % 9'unu yazmaya ayırdığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Çankaya, 2004: 38).

Dinleme süreci çeşitli aşamalarla gerçekleşir. Bir sesin algılanmasından değerlendirilmesine ve duyulanlara tepki gösterilmesine kadar uzanan süreçte kişinin bilinçli olması gerekir. Dinleyici, ilgisini canlı tutmalı ve söylenenlere odaklanmalıdır. Özbay'ın belirttiği (Özbay, 2009: 54) dinleme sürecinin aşamalarını şu şekilde gösterebiliriz:

Tablo 1. Dinleme Sürecinin Aşamaları

İlgi → İşitme → Dikkat → Kavrama → Dinleme → Değerlendirme → Tepki

Dinleme süreci bir öğrencinin öğrencilik hayatında oldukça önemli bir yer tutar. Pek çok ders büyük oranda dinleme/izleme becerisine hitap eder. Göğüş (1978) öğrencilerin bir günde öğretmen ve arkadaşlarıyla geçirdiği zamanın 2,5- 4 saatini dinleme ile geçirdiğini dile getirir. Yine bir dersi derste öğrenmek bakımından öğrencinin dinleme konusunda bilinçli olması ve bu beceriyi en uygun şekilde kullanması gerekir. Çünkü öğrenci derste iyi dinlemeyip öğrenemediği bir konuyu sonradan tekrar ederek öğrenmek için derste zamanın kat be kat üstünde bir zaman ayırmak zorundadır. Bu bakımdan bir öğrenci derste dinleme stratejilerini uygulamalı, etrafındakileri rahatsız etmeden, sessiz bir biçimde etkili dinlemeyi gerçekleştirmelidir. Mackay lan, "Konuşmayı kesin, hiç kimse konuşarak dinleyemez." diyerek etkili dinlemede sessiz olmayı ve konuşmacıya odaklanmak gerektiğini vurgular (lan: 1977: 75).

Dinleme becerisini geliştirirken öğrencilere sunulan materyallerin öğrenci seviyesine göre olması da eğitimcilerin dikkate alması gereken bir özelliktir. Metinlerin uzunluğu kısalığı, temaları, çocuğun bildiği kelimeleri içermesi, olumsuz mesajlar içermemesi gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Ayrıca dinleme metinleri doğal ortamdan seçilmelidir. Başta dinleme olmak üzere tüm dil becerilerinin doğal ortamdan uzaklaştırılması bu becerilerin öğrenilmesini zorlaştıracaktır (Kingen, 2000: 269 Akt. Doğan, 2008: 266).

Dinleyicinin kendi kişisel sorunlarına odaklanıp dinlemeyi gerçekleştirememesi eğitimini aksatmaktadır. Bu konuda yapılan bir çalışmada Türkçe bölümü öğrencilerinin önemli bir çoğunluğunun bu sorun nedeniyle dersleri etkili dinleyemedikleri tespit edilmiştir (Aşılıoğlu, 2009). Çalışmada elde edilen sonuçlar şöyle değerlendirilmiştir:

“Öğrencilerin sayıca önemli bir bölümü (% 67) dersi dinlerken kişisel sorunların kafalarını meşgul ettiğini belirtmektedir. Bu sonuca göre, onların derslerde anlatılan konular üzerine gerektiği kadar yoğunlaşmadıkları, dolayısıyla ön bilgileriyle anlatılanları karşılaştırmada, anladıklarını seçip düzenlemede ve değerlendirmede zorlandıkları söylenebilir” (Aşılıoğlu, 2009: 45-63).

Dinleme sadece söze dayanmaz. Hem sözel hem de sözel olmayan unsurlar dinlemeyi etkiler. Ses değişikliği, vurgu, duraklama ve beden dili gibi konuşmacının sergilediği üslup, genellikle mesajın amaçlanan anlamının dinleyenlere ulaşmasını sağlar (Özbay, 2009: 122). Bu nedenle dinlemede mesajı anlamak esastır. Chastain (1979) dinlemeyi bir dinleyenin kendisine iletilen mesajı tam olarak anlaması olarak tanımlar. Etkili bir dinleyici, mesajı sadece dinlemez, aynı zamanda izler; çünkü konuşmacı jest ve mimikleriyle mesajını belirgin kılar. Beden dili duyguları yansıttığına göre, başkalarının duygularına duyarlı olmanın yolu da beden dilini anlayabilmekten geçmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2001: 1). Ancak dikkatli olmayan bir dinleyici sadece söze veya sadece çeşitli beden dili hareketlerine odaklanarak bütünlüğü yitirir ve mesajı tam olarak

kavrayamaz. Bunun yanında konuşmacının dış görünüşüne takılıp mesajı anlayamamak bir dinleme kusurudur.

Bazı dinleyiciler konuşmanın içeriğinden ziyade konuşmacının dış görünüşüyle ilgilenirler. Konuşmacının fiziki özellikleri (saç rengi ve şekli, burnu, kulağı, kaşı vb.) giydiği kıyafet, taktığı aksesuarlar, yaptığı makyaj vb. ile ilgilenmek konuşmanın içeriğinden uzaklaşmaya neden olur. Bunun için dikkati dağıtan bu gibi unsurlarla ilgilenmek yerine konuşmanın içeriğine yönelmek tercih edilmelidir (Doğan, 2012: 26).

Dinlemeyle ilgili pek çok sınıflandırma yapılabilir. Özellikle etkili dinleme ve etkisiz dinleme göz önüne alınırsa birçok dinleme çeşidi ortaya çıkar. Araştırmacılar bunları bir araya getirdikleri gibi, ayrı ayrı ele alarak da incelemişlerdir. Örneğin olumsuz dinleme çeşitleri olarak görünüşte dinleme, yetersiz dinleme, saplantılı dinleme, pasif dinleme, savunucu dinleme, pasif dinleme, tuzak kurucu dinleme, yüzeysel dinleme, sabırsız dinleme, dikkatsiz dinleme, olumsuz dinleme vs.; olumlu dinleme çeşitleri olarak da aktif dinleme, stratejiye dayalı dinleme, diyaloga dayalı dinleme, estetik dinleme, bilgi amaçlı dinleme, verimli dinleme, eleştirel dinleme, grup halinde dinleme, katılımcı dinleme, not tutarak dinleme, empatik dinleme, seçerek dinleme, iletişimsel dinleme vs. dinlemenin özelliğine göre değişik adlar vermişlerdir.

Yapılan literatür taramasında Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinden hareketle dinleme sorunlarının içerik analizi tekniği ile tespit edilip sınıflandırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Türkçe eğitimi bölümünde okuyan ve dinleme eğitimi dersini almış olan öğretmen adaylarının dinlemeye ilişkin yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak ve bu sorunların çözümüne ilişkin düşünce ve yaklaşımlar geliştirmektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Araştırma gelecekte çocuklara dinleme becerisi kazandıracak olan öğretmen adaylarının dinlemeye ilişkin yaşadıkları sorunların tespiti, bunların sınıflandırılması ve çözümü bakımından önem taşımaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma, nitel bir araştırmadır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenbilir bir tekniği ifade etmektedir” (Büyüköztürk, 2012: 240).

2.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi bölümünde öğrenim gören 3. sınıf (35 öğrenci) ve 4. sınıf (45 öğrenci) öğrencileri ile bu üniversiteye bağlı olarak öğrenimlerini sürdüren Hakkâri Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi bölümü 3. sınıf (17 öğrenci) öğrencilerine “Birini dinlerken yaşadığınız dinleme sorunları nelerdir?” açık uçlu sorusu yöneltilerek öncelerin gönüllülük esasına göre bu soruya cevap vermeleri sağlanmıştır. Alan uzmanlarından, öğrencilere yöneltilen bu açık uçlu sorunun araştırmanın amacına uygun olduğu yönünde görüş alınmıştır. 97 öğrenciden alınan cevaplarla araştırmanın verileri elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi ile çeşitli kodlar belirlenmiş ve bu kodlar temalar biçiminde bir araya getirilmiştir. Ayrıca bu temaları desteklemek üzere öğrencilerin ortaya koyduğu görüşlere yer verilmiştir. Bu görüşler de kodlar biçiminde belirtilmiştir (Ö.1: Öğrenci 1 biçiminde). Analiz sürecinde de alan uzmanlarına müracaat edilmiş, temalar ve öğrenci görüşlerinin doğru ifade edilip edilmediği incelenmiştir. Uzmanlara başlık, alt başlık ve temaların uygun olup olmadığı sorulmuş ve mutabık kalınan noktalar araştırma analiz sürecine dâhil edilmiş ancak görüş

ayrılığının olduğu alt başlıklar analiz sürecine dâhil edilmemiştir. Alan uzmanları genel olarak benzer görüşler belirtmişler ve uzmanların önerileri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi bölümünde öğrenim gören 3. sınıf (35 öğrenci) ve 4. sınıf (45 öğrenci) öğrencileri ile bu üniversiteye bağlı olarak öğrenimlerini sürdüren Hakkâri Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi bölümü 3. sınıf (17 öğrenci) öğrencileridir. Katılımcıların cinsiyete ve üniversiteye göre dağılımları frekans ve yüzde olarak aşağıdaki şekildedir:

Tablo 2. Katılımcıların Üniversite ve Cinsiyet Dağılımı

Üniversite	Kız	Erkek	(f)	%
Çukurova Üniversitesi Türkçe Eğitimi 4. sınıf	19	26	45	46
Çukurova Üniversitesi Türkçe Eğitimi 3. sınıf	23	12	35	36
Hakkâri Üniversitesi Türkçe Eğitimi 3. sınıf	5	12	17	18
Toplam	47	50	97	100

Tablo 2. incelendiğinde, araştırmaya katılan Çukurova Üniversitesi ve Hakkâri Üniversitesi Türkçe Eğitimi bölümlerinde öğrenim gören 97 öğrencinin 47'sinin kız, 52'sinin erkek öğrenci olduğu görülür. Katılımcıların yüzdeler oranı % 48 kız, % 52 erkek biçimindedir. Cinsiyet bakımından oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir.

3. BULGULAR

3.1. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Sorunlarına İlişkin Görüşleri

Bu bölümde Türkçe öğretmeni adaylarının “Birini dinlerken yaşadığınız dinleme sorunları nelerdir?” açık uçlu sorusuna ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Bulgular, öğrenci görüşlerinden hareketle oluşturulan temalar ve bu temaları destekleyen örnek öğrenci görüşleriyle birlikte verilmiştir. Her bir temaya ilişkin öğrenci görüşleri frekans değerleri ile belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin görüşleri cinsiyete bağlı olarak frekans değerleri ve yüzdelerle ifade edilmiş ve yorumlanmıştır.

Öğrenci görüşleri öncelikle göndericiden (konuşmacıdan) kaynaklanan sorunlar, alıcıdan (dinleyiciden) kaynaklanan sorunlar ve diğer sorunlar olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır. Daha sonra bu sorunlar, ara başlıklar ile bu ara başlıkların temaları biçiminde sınıflandırılmış ve örnek öğrenci görüşlerini içeren açıklamalarla geliştirilmiştir. Sınıflandırma genel hatlarıyla şöyledir:

1. 1. Göndericiden Kaynaklanan Sorunlar
 1. 1. 1. Konuşma Biçimi ve Konuşma Teknikleri
 1. 1. 2. Beden Dili
 1. 1. 3. Ses, Ton, Vurgu
 1. 1. 4. Dilin Kullanımı
 1. 1. 5. Göndericinin Fiziksel Durumu ve Hareketleri
 1. 1. 6. Göndericinin Bilgisi ve Sunum Becerisi
1. 2. Alıcıdan Kaynaklanan Sorunlar
 1. 2. 1. Psikolojik Nedenler
 1. 2. 2. Alıcının Fiziksel Yapısından Kaynaklanan Nedenler
1. 3. Diğer Sorunlar
 1. 3. 1. Konu

1. 3. 2. Ortam

3.2. Göndericiden Kaynaklanan Sorunlar

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının büyük bir çoğunluğu, dinleme sorunlarına ilişkin görüşlerini belirtirken göndericiden kaynaklanan sorunlara daha fazla dikkat çekmişlerdir. Dinleyici konumundaki kişinin, dinleme sorunlarının öncelikli ve ağırlıklı olarak göndericiden yani konuşmacıdan kaynaklandığı noktasında görüş belirtmesi anlamlıdır. Her ne kadar dinleme alıcı, konuşma verici bir beceri olsa da, sağlıklı bir iletişim bu iki becerinin etkili kullanılması ile mümkündür. İletişim çoğunlukla konuşma ile başlar. İletişime geçen iki bireyden birisi konuşma, diğeri dinleme eylemini gerçekleştirir. Bu bazen tek taraflı olarak sürdürülür, bazen de karşılıklı olarak devam eder. Süreç boyunca konuşan kişi dinleyici, dinleyici konumundaki kişi ise konuşmacı olur. Ancak konuşmayı başlatan ve genellikle de uzun bir süre sürdüren kimsenin karşısındaki kişi tarafından etkili bir şekilde dinlenilmesi için bazı yeterliklere sahip olması gerekir. Ayrıca konuşmacının bilmesi gereken önemli noktalar vardır. Bu bakımdan öncelikle göndericiden kaynaklanan sorunlar ve engeller ele alınmalıdır. Eğitim ortamlarında ise konuşmacıdan kaynaklanan sorunlar üzerinde titizlikle durulmalıdır. Çünkü dinleme etkinliğinin amacına ulaşması öğrencilerin fizyolojik-duyuşsal durumlarına ve konuşmanın yapıldığı ortama bağlı olduğu kadar konuşmacı veya öğretmene de bağlıdır (Özbay, 2009: 169).

Dinleme sorunları içinde göndericinin konuşma biçimi ve konuşma teknikleri önemli bir yer tutar. Dili kullanabilme yeteneği gelişmemiş, konuşmanın teknik yönlerini bilmeyen ve istenilen oranda dile hâkim olmayan bir konuşmacı, dinleyicilerin dikkatini uzun bir süre canlı tutamaz ve dinlemede sorunlar yaşanmasına neden olur. Konuşmacı üsluba hâkim olmalı ve dili etkili bir biçimde kullanabilmelidir. Etkili ve amacına uygun bir konuşma yapılabilmesi için dinleyicileri rahatsız etmeyecek, onların

ilgilerini konuya toplayacak bir üslup takınılması önemlidir (Temziyürek vd., 2007: 254).

Tablo 3. “Konuşma Biçimi ve Konuşma Teknikleri”ne İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Konuşma Biçimi ve Konuşma Teknikleri	(f)
Sıkça tekrara düşme	6
Çok hızlı veya yavaş konuşma	8
Uzun konuşmalar	26
Konudan konuya atlama	6
Kendi görüşünü doğru sayma	3
Konuyu şahsileştirme	2
Bayağı tartışmalara girme	1
Çelişki ve tutarsızlıklar	5
Esprî, fıkra, hikâye ve orijinal sözlerin olmayışı	5
Dinleyiciyi hissetmeme, unutma	3
Sürekli olarak ben dilini kullanma	1
Toplam	66

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 3. incelendiğinde, dinleme sorunlarından “Konuşma Biçimi ve Konuşma Teknikleri”ne ilişkin Türkçe öğretmen adaylarının 66 görüş belirttikleri görülür. Bu görüşlerin yoğunlaştığı alt başlıklar içerisinde “uzun konuşmalar” ağırlıklı olarak yer bulmaktadır. Öğretmen adayları göndericinin konuşmasını gerçekleştirirken kıvamında konuşmasından, tekrara düşmemesine; tutarsızlıklardan uzak konuşmalar yapmasından sözü renklendiren esprî, hikâye ve orijinal sözler kullanmasına kadar pek çok noktayı ön plana çıkarmışlardır. Bu kapsamda öğrencilerin ifadelerinden birkaçı şöyledir:

“Göndericinin bayağı tartışmalara girmesi durumunda dikkatim dağılır ve iyi dinleyemem.” (Ö.18)

“Uzun konuşmaları dinleyemem.” (Ö. 46)

“Göndericinin konuşmayı renklendiren espri, fıkra, hikâye ve orijinal sözlerinin olmayışı durumunda iyi dinleyemem.” (Ö. 91)

“Bence konuşan kişinin sürekli olarak ben dilini kullanması bir konuşma sorunudur.” (Ö. 7)

“Çok hızlı veya yavaş konuşma dinlemeyi olumsuz etkiler.” (Ö. 13)

“Konuşma Biçimi ve Konuşma Teknikleri”ne ilişkin tespit edilen 66 öğrenci görüşünden 34’ü erkek, 32’si kız öğrencilere aittir. Yüzdeler olarak ifade edilirse elde edilen görüşlerin % 52’si erkek, % 48’i kız öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Erkek öğrencilerin bu konudaki görüşleri biraz daha fazladır. Ancak oranların birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 4. “Beden dili”ne ilişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Beden Dili	(f)
Uygunsuz veya yetersiz jest ve mimikler	17
Göz teması kuramamak	7
Dinleyiciye dönük konuşmamak	2
Toplam	26

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 4.’te “Beden Dili”ne ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının 26 görüş belirttikleri görülür. Öğretmen adayları, konuşan kişinin beden dilini etkili kullanamamasının bir dinleme sorunu olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu kapsamdaki bazı öğrenci görüşleri şöyledir:

“Konuşan kişinin sözleriyle uyum göstermeyen jest ve mimikleri dinlemede problem yaşamama neden olur.” (Ö. 16)

“Bir konuşmacı beden dili hareketleriyle etkili olmalı ve kendini dinletmelidir.” (Ö. 39)

“Konuşmacı dinleyici ile göz teması kurmalıdır. Aksi takdirde kimse onu dinlemez.” (Ö. 63)

“Konuşmacı dinleyiciye dönük durmalı, beden olarak ona yönelmelidir.” (Ö. 2)

Dinleme sorunlarından beden diline ilişkin olarak belirtilen 26 görüşten 15’i kız, 11’i erkek öğrenciler tarafından ortaya konulmuştur. Yüzdeler olarak ifade edilirse görüşlerin % 58’i kız, % 42’si erkek öğrencilere aittir. Kız öğrencilerin beden diline ait sorunları daha fazla ön plana çıkardıkları görülmektedir. Kız öğrenciler, konuşmacının jest ve mimiklerine, duruşuna ve dinleyiciyle kurduğu göz temasına daha fazla değinmişler ve konuşmacının sözsüz mesajlarını dikkate aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5. “Ses, Ton, Vurgu”ya İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Ses, Ton, Vurgu	(f)
Sesi etkili kullanamamak	18
Vurgu ve tonlamaya dikkat etmemek	10
Toplam	28

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 5.’e bakıldığında, Türkçe öğretmeni adaylarının, “Ses, Ton, Vurgu” konusuyla ilgili 28 görüş belirttikleri görülür. Öğretmen adayları, konuşmacının iyi bir şekilde dinlenilmesi için beden dili, konuşma tarzı ve üslubu kadar, sesine de dikkat etmesini ve dilin kurallarından olan vurgu ve tonlamayı en iyi şekilde kullanması gerektiğini belirtmişlerdir. “Ses, ton, vurgu” ya ilişkin öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Konuşmacının sesini etkili kullanamaması dinlememi olumsuz etkiler.” (Ö. 26)

“Konuşmacının vurgu ve tonlamaya dikkat etmemesi halinde iyi dinleyemem.” (Ö. 38)

Ses, ton ve vurgu ile ilgili sorunları içeren 28 görüşten 14’ü erkek, 14’ü kız öğrencilere aittir. Bu bakımdan öğrenciler eşit oranda görüş belirtmişlerdir.

Tablo 6. “Dilin Kullanımı”na İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Dilin Kullanımı	(f)
Türkçenin kurallarına hâkim olmamak	18
Yerel ağızla konuşmak	2
Anlatım bozukluğu içeren cümleler kullanmak	3
Konuşmadaki edepsiz ifadeler, argo ve küfür	2
Akıcı olmayan bir dil kullanmak	2
Yabancı sözcükler veya terimler kullanılması	2
Kendini tam olarak ifade edememek	4
Telaffuz hataları	2
Toplam	35

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 6. incelendiğinde, göndericinin üslubundan kaynaklanan hatalar içerisinde “Dilin Kullanımı” başlığı altında 35 görüş olduğu görülür. Öğretmen adayları, konuşmacının dile hâkim olmayışının, ana dilini düzgün, nitelikli ve istenilen düzeyde yansıtmayışının, yerel ağızla konuşması veya telaffuz hataları yapmasının dinleyici tarafından olumsuz karşılanacağını ve bunların dinleme sorunları oluşturacağını belirtmişlerdir. Bu kapsamda ortaya çıkan öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Konuşmacı Türkçenin gramer yapısını bilmiyorsa dinlemede olumsuz etkilenirim.” (Ö. 29)

“Yerel ağızla konuşan bir kişi dinlenilmek noktasında başarılı olamaz.” (Ö. 49)

“Konuşmacının cümleleri, yeterli, kaliteli, cümle düşüklüğünden uzak ve sağlam olmalıdır.” (Ö. 8)

“Konuşmacı her ne anlatıyorsa kendini tam olarak ifade edebilmelidir. Yoksa dinlemeyi beklememeli bence.” (Ö. 53)

“Konuşmacı aydın görünmek için yabancı sözcükler veya terimler kullanmamalıdır. Bu yüzden dinleme etkili olmaz.” (Ö. 44)

“Telaffuz hatası yapan birini dinlerken sorun yaşadım.” (Ö. 11)

Dilin kullanımına ilişkin 35 görüşün 20’si erkek, 15’i kız öğrencilere aittir. Yüzdeler olarak ifade edilirse görüşlerin % 57’si erkek, % 43’ü kız öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Bu noktada katılımcılardan erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre dinleme sorunları kapsamında dilin kullanımına daha fazla önem verdikleri ortaya çıkmaktadır.

Konuşmacıdan kaynaklanan sorunlar içerisinde göndericinin fiziksel durumu ve hareketleri de yer almaktadır. Öğretmen adayları, göndericinin sadece konuşma biçiminin değil, dış görünüşü, tavır ve davranışları ile performansını sergilerken yaptığı hareketlerin de dinlenilmesini etkilediğini belirtmişlerdir.

Tablo 7. “Göndericinin Fiziksel Durumu ve Hareketleri”ne İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Göndericinin Fiziksel Durumu ve Hareketleri	(f)
Fiziksel anlamda güzel, alımlı veya bakımlı olmamak	6
Kılık kıyafetin uygunsuz ve düzensiz olması	2
Fazla hareketli ya da ağır olmak	1
Fiziksel konuşma kusurları	2
Fazla heyecanlı olmak	2
Ağız kokusu	1
Toplam	14

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 7.’de “Göndericinin Fiziksel Durumu ve Hareketleri” başlığı altında 14 öğrenci görüşü yer alır. Bu görüşler, konuşmacının fiziksel görünüm ve sahne performansının, dinlenilmesi üzerindeki etkilerini içerir. Öğretmen adayları, konuşmacının fiziksel görünümünden kıyafetine, konuşma kusurlarından ağız kokusuna kadar birçok noktada görüş belirtmişlerdir. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

“Erkek veya kadın olsun konuşmacının fiziksel anlamda güzel, alımlı veya bakımlı olmaması dinlemede problem yaşamama neden olur.” (Ö. 14)

“Kılık kıyafeti kötü bir konuşmacıyı dinleyemem.” (Ö. 55)

“Çok hareket eden ya da ağır davranan konuşmacıyı etkili dinlemede sorun yaşarım.” (Ö. 86)

“Kekemelik, pelteklik ve takılmaları olan konuşmacıyı iyi dinleyemem.” (Ö. 62)

“Ağzı kokan bir konuşmacıyı dinleyemem.” (Ö. 17)

Göndericinin fiziksel durumu ve hareketlerine bağlı olarak yaşanan dinleme sorunları kapsamında tespit edilen 14 görüşün 8’i erkek, 6’sı kız öğrencilere aittir. Yüzdeler olarak ifade edilirse görüşlerin % 57’si erkek, % 43’ü kız öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Erkek öğrenciler konuşmacının fiziksel durumu ve hareketlerinden kaynaklanan sorunları daha fazla ön plana çıkarmışlardır.

Bir konuşmanın etkili bir şekilde dinlenilmesini sağlayan önemli özelliklerden biri de göndericinin bilgisi ve sunum becerisidir. Alanına ve sunduğu konuya hâkim olan, sunumunu birden fazla duyu organına hitap edecek biçimde düzenleyen, dinleyicilerin seviyesini dikkate alan bir konuşmacı konuşmasında başarılı olur ve etkili bir şekilde dinlenir. Türkçe öğretmeni adayları göndericinin bilgisi ve sunum becerisi bakımından yeterli olmamasının dinleme için bir sorun oluşturduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 8. “Göndericinin Bilgisi ve Sunum Becerisi”ne İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Göndericinin Bilgisi ve Sunum Becerisi	(f)
Konuya hâkim olmamak	9
Pratik ve uygulanabilir bilgiler aktaramamak	2
Görsel malzemeneden faydalanmamak	1
Konunun uzmanı, öğreticisi olmamak	6
Dinleyicinin seviyesini anlamadan bilgiler sunmak	2
Dinleyici ile empati kuramamak	1
Toplam	21

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 8. incelendiğinde “Göndericinin Bilgisi ve Sunum Becerisi”ne ilişkin 21 öğrenci görüşünün olduğu görülür. Bu kapsamda ortaya çıkan örnek öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Konuştuğu konuya hâkim olmayan bir konuşmacıyı iyi dinleyemem.” (Ö. 15)

“Anlatılanların teorik ve hayatla ilişkisiz olması durumunda etkili dinlemeyi gerçekleştiremem.” (Ö. 65)

“Bence iyi bir dinleme olması için konuşmacı görsellerden, videolardan vs. faydalanmalıdır.” (Ö. 74)

“Konuları öğretmenin değil öğrenci arkadaşlarımla anlatması halinde dinlemede sorunlar yaşıyorum.” (Ö. 82)

“Göndericinin empati kuramaması durumunda dinleme sorunu yaşarım.” (Ö. 9)

“Konuşmacı bilgi sunarken dinleyicinin seviyesine göre bilgilerini düzenlemeli ve ayarlamalıdır.” (Ö. 10)

Göndericinin bilgisi ve sunum becerisi ile ilgili olarak 21 öğrenci görüşü tespit edilmiştir. Bu görüşlerden 14'ü erkek, 7'si kız öğrencilere aittir. Bu sayısal veri, görüşlerin % 67'sinin erkek, % 33'ünün kız öğrenciler tarafından belirtildiğini göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilerin görüşlerinden iki kat daha fazla görüş belirterek bu nokta üzerinde durmuşlardır.

3.3. Alıcıdan Kaynaklanan Sorunlar

Türkçe öğretmeni adayları dinleme sorunlarına ilişkin olarak göndericiden (konuşmacıdan) kaynaklanan sorunlar dışında, alıcıdan (dinleyiciden) kaynaklanan sorunlar üzerinde de görüş belirtmişlerdir. İletişimin sadece bir tarafın konuşması, diğer tarafın pasif bir biçimde anlatılanlara kulak vermesi biçiminde gerçekleşmediği bilinmektedir. Bu bakımdan öğrencilerin dinleyiciyi yani kendilerini merkeze alarak dinleme sorunlarına ilişkin görüş belirtmeleri anlamlıdır. Öğrenciler, alıcıdan kaynaklanan engel ve sorunlar kapsamında, alıcının içinde bulunduğu psikolojik durum ile fiziksel özelliklerini dikkate almışlardır.

Dinlemenin bir süreç olduğu unutulmamalıdır ve bu süreçte dinleyicinin önemli bir rolü bulunur. Dinleme izleme sürecinde dinleyicinin bazı sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi sürecin başarılı bir şekilde sonlandırılmasına yardımcı olur (Özbay, 2009: 158).

3.4. Psikolojik Nedenler

Alıcının iç yaşantıları, duygu, tutum ve problemleri dinlemesini etkiler.

Tablo 9. “Psikolojik Nedenler”e İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Psikolojik Nedenler	(f)
Konuşana duyulan antipati	11
Psikolojik durum ve anlık kişisel sorunlar	27
Dikkat dağınıklığı ve odaklanma sorunu	23
İnsanları önemsememek	1
Çabuk sıkılmak	1
Uyuma isteği	2
Konuşma sırasını kollamak	1
Sabırlı olmamak	1
Lafı yarıda bölmek	2
Önyargılar	1
Dinlemeyi zorunlu saymak	1
Düşünceleri çürütme isteği, muhalif olma	1
Toplam	72

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 9’da öğretmen adaylarının alıcıdan kaynaklanan sorunlar kapsamında “Psikolojik Nedenler”e ilişkin 72 görüş belirttikleri görülür. Bu görüşler daha çok dinleyicinin iç yaşantısı ve problemleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu başlıklara ilişkin örnek öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Konuşan kişiye karşı duyduğum antipati dinlememi olumsuz etkiler.” (Ö. 12)

“Dinlerken içinde bulunduğum psikolojik durum ve kişisel sorunlarım dinlememi olumsuz etkiler.” (Ö. 68)

“Genellikle dinlerken dikkat dağınıklığı ve odaklanma sorunu yaşadığım için iyi dinleyemem.” (Ö. 70)

“İnsanları önemsemediğim için dinleme problemi yaşıyorum.” (Ö. 88)

“Çabuk sıkılan biri olduğum için iyi dinleyemem.” (Ö. 4)

“Birini dinlerken uykum gelir, bu yüzden dinlemede sorun yaşarım.” (Ö. 21)

“Konuşma sırası bana geldiğinde ne söyleyeceğimi düşündüğüm için iyi dinleyemem.” (Ö. 50)

“Sabırlı olmadığım için iyi dinleyemem.” (Ö. 94)

“Lafı yarıda bölen biri olduğum için dinlemede sorun yaşarım.” (Ö. 85)

“İletişim araçları ve sosyal medyaya karşı önyargılarım nedeniyle insanları dinleyemiyorum.” (Ö. 59)

“Bir şeyleri mecburen dinlemek zorunda kalınca iyi dinleyemem.” (Ö. 71)

“Karşımdakinin düşüncelerini çürütmeyi düşündüğüm için iyi dinleyemem.” (Ö. 80)

Psikolojik nedenler kapsamında ortaya çıkan 72 görüşün 33’ü erkek, 39’u kız öğrencilere aittir. Yüzdeler olarak görüşlerin % 46’sı erkek, % 54’ü kız öğrenciler tarafından ortaya konulmuştur. Bu da gösteriyor ki kız öğrenciler psikolojik nedenler üzerinde daha fazla durmuşlardır.

3.5. Alıcının Fiziksel Yapısından Kaynaklanan Nedenler

Etkili dinlemeye engel oluşturan dinleyiciden kaynaklı fiziksel engeller ve nedenler bulunabilir.

Tablo 10. “Alıcının Fiziksel Yapısından Kaynaklanan Nedenler”e İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Fiziksel Nedenler	(f)
İşitme problemi	2
İşitsel zekânın zayıf olması	1
Toplam	3

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 10. incelendiğinde öğretmen adaylarının dinleme sorunlarına ilişkin fiziksel nedenler kapsamında 3 görüş belirttikleri görülür. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

“Fiziksel anlamda duyma problemi yaşadığımdan dinlemede sorunlarım var.” (Ö. 22)

“İşitsel zekâm zayıf olduğu için etkili dinleyemem.” (Ö. 60)

Fiziksel nedenler kapsamında 3 görüş bulunmakta olup bu 3 görüş de erkek öğrencilere aittir.

3.6. Diğer Sorunlar

İletişimde gönderici ve alıcıdan kaynaklanan sorunlar dışında, dinlemede sorun oluşturacak diğer unsurlar konu ve ortamdır. Konu ve ortam gönderici ve alıcıdan bağımsız olarak ele alınabileceği gibi, gönderici ve alıcıyla bağlantılı olarak da irdelenebilir. Öğretmen adayları, dinlemede konu ve ortamın önemini ortaya koyan ve sorun oluşturabilecek durumlara dair görüş belirtmişlerdir.

Konu

Dinleme sorunları içerisinde dinleyicinin anlatılan veya izletilen konuya karşı tutumu ve önyargıları oldukça önemlidir. Benzer şekilde konuşmacının konu seçimi, dinlenilmesinde etkilidir. Dinleyicinin tutum ve önyargıları ile konuşmacının konu seçimi dışında, üzerinde söz söylenen konu, başlı başına bir dinleme sorunu olabilir. Dinleyicinin ilgi alanına girmeyen veya uzmanlığının, çalışmalarının ve branşının dışındaki konular dinleme sorunları yaşanmasına sebep olur. Ayrıca konuşmacının çarpıcı ve etkili bir şekilde sunmadığı bir konu, ne kadar dinleyicinin ilgi alanına hitap etse de dinlemede sorun oluşturacaktır. İlgi çekici bir konu ise dinleyicileri baştan motive eder. Zevkle ve istekle ilgilendiği bir konuyu dinlemeye çalışan bir dinleyici

konudan daha fazla verim alır. Öğretmen adayları bu konuda oldukça fazla görüş belirtmiştir.

Tablo 11. “Konu”ya İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Konu	(f)
Konunun çarpıcı veya ilgi çekici olmaması	19
Konunun dinleyicinin çalışma sahasına girmemesi	30
Toplam	49

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 11. incelendiğinde, Türkçe öğretmeni adaylarının “Konu”ya ilişkin 49 görüş belirttikleri görülür. Bu başlık altındaki öğrenci görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Çarpıcı ve ilgi çekici olmayan bir konuyu dinleyemem.” (Ö. 89)

“Konunun dikkat ve ilgi çekici olmaması nedeniyle dinlemede sorunlar yaşıyorum.” (Ö. 52)

“Konu içerik bakımından ilgi alanıma girmiyorsa dinlemede problemler yaşıyorum.” (Ö. 75)

“Çalışma sahama girmeyen bir konuda konuşan konuşmacıyı dinlemem.” (Ö. 40)

“Branşımın ilgisi yoksa konuşmayı iyi dinleyemem.” (Ö. 96)

Konuya ilişkin tespit edilen 49 görüşün 26’sı erkek, 23’ü kız öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Bu da % 53’e, % 47’lik bir orana denk gelmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin, konunun dinleme sorunları bakımından önemine dair birbirine yakın oranda görüş belirttikleri ortaya çıkmaktadır.

Ortam

Diğer dinleme sorunlarından biri de ortamdır. Ortam da en az konuşmacıdan kaynaklanan sorunlar, dinleyicinin içinde bulunduğu psikolojik ve fiziksel nedenler ve konu kadar önemlidir. Ortamın hem konuşmacı hem de dinleyici üzerinde etkisi vardır. Ortamdan dolayı konuşmacının yaşadığı problemler dinleyicilere de yansır. Dinleyiciler, konuşmacıyı ve konuşmacının ortaya koyduklarını takip etmenin dışında, ortamdaki uyarıcılarla baş etmek durumundadır. Çünkü bu uyarıcıları etkisizleştiremeyen bir dinleyici, konuşmacıyı ve konuyu etkili dinleyemeyecek, denetleyemediği çağrışımlar nedeniyle farklı noktalar üzerinde düşünceler üretecektir. Öğretmen adayları ortamın bir dinleme sorunu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 12. “Ortam”a İlişkin Öğrenci Görüşleri ve Bunların Frekans Değerleri

Ortam	(f)
Ortamdaki ses	14
Dikkat dağıtıcılar	8
Toplam	22

*Bazı öğrenciler birden fazla görüş bildirmiştir.

Tablo 12’ye bakıldığında “Ortam”a ilişkin öğrencilerin 22 görüş belirttikleri görülür. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

“Ortamdaki gürültü dinlememi olumsuz etkiler.” (Ö. 83)

“Fazla ses olursa dikkatli dinleyemem.” (Ö. 35)

“Konuşmanın yapıldığı ortamda dikkatimi dağıtan çok şey varsa iyi dinleyemem.” (Ö. 76)

“Bence konuşma ve dinlemenin yapıldığı yer sade olmalı, ilgiyi dağıtmamalıdır.” (Ö. 48)

“Uyarıcılar çok olursa konuşmacıya odaklanamam, dinlemem engellenir.” (Ö. 77)

Ortama ilişkin 22 görüşün 12’si kız, 10’u erkek öğrencilere aittir. Yüzdeler olarak % 55’e, % 45 gibi bir oran görülmektedir. Bu oran kız öğrencilerin ortamdaki daha fazla etkilendiğini göstermektedir.

Dinleme sorunlarına ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının ortaya koyduğu görüşler genel olarak değerlendirildiğinde şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır:

Tablo 13. Katılımcıların Görüşleri ve Bunların Cinsiyete Göre Dağılımı.

Görüşler	Kız	Erkek	Toplam	%
Göndericiden Kaynaklanan Sorunlar	89	101	190	57
Alıcıdan Kaynaklanan Sorunlar	39	36	75	22
Diğer Sorunlar	35	36	71	21
Toplam	163	173	336	100
Yüzde (%)	49	51	100	100

Tablo 13. incelendiğinde tespit edilen toplam 336 görüşün 163’ünün kız, 173’ünün erkek öğrencilere ait olduğu görülür. Kızlar % 49, erkekler % 51 oranında görüş belirtmiştir. Bu oran araştırmaya katılan kız (47) ve erkek (50) öğrenci sayısı ile paralellik taşımaktadır. Göndericiden ve alıcıdan kaynaklanan dinleme sorunlarına ilişkin olarak kızların, göndericiden kaynaklanan sorunlara ait 89 (% 55), alıcıdan kaynaklanan sorunlara ait 39 (% 24), diğer sorunlara ait 35 (% 21) görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Erkek öğrenciler ise göndericiden kaynaklanan sorunlara ait 101 (% 58), alıcıdan kaynaklanan sorunlara ait 36 (% 21) ve diğer sorunlara ait 36 (% 21) görüş ortaya koymuşlardır. Hem kız hem de erkek öğrenciler dinleme sorunları kapsamında göndericiden kaynaklanan engellerin daha fazla olduğu noktasında görüş belirtmişlerdir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çukurova Üniversitesinde eğitim gören öğretmen adaylarının dinleme sorunlarına ilişkin olarak görüş belirttikleri bu çalışmada, ortaya çıkan görüşler çeşitli başlıklar, alt başlıklar ve temalarla sınıflandırılmıştır. Katılımcıların neredeyse tamamının dinleme sorunlarına ait birden fazla noktada görüş belirttikleri görülmüştür. Bu durum çalışmaya genişlik kazandırmıştır. 97 Türkçe öğretmeni adayı, toplam 336 görüş ortaya koymuştur. Görüşlerin cinsiyete göre dağılımı ile katılımcıların sayısı benzerlik göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre biraz daha fazla görüş belirtmiştir.

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda dinleme sorunlarının daha çok göndericiden (konuşmacıdan) kaynaklandığı yönünde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Ancak alıcının (dinleyicinin) da en az konuşmacı kadar dinleme sürecinde pay sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan konu ve ortam gibi dinlemeyi etkileyen diğer sorunlar da görüşlere yansımıştır. Göndericiden kaynaklanan sorunlar içerisinde göndericinin konuşma biçimi ve konuşma tekniklerine ait bilgisinin ve davranışlarının ağırlıklı olarak sorun oluşturduğu görülür. Türkçe öğretmeni adayları göndericinin, konuşma biçimine ve beden diline dikkat etmesini; sesini, tonlama ve vurguyu doğru ve yerinde kullanmasını, Türkçeye hâkim olup ortama, seviyeye, konuya uygun dil geliştirmesi gerektiğini ileri süren görüşler belirtmişlerdir. Ayrıca konuşmacının fiziksel durumu ve hareketleri ile bilgisi ve sunum becerisine ait sorunların dinleme üzerindeki etkilerine değinmişlerdir. Öğretmen adaylarının dinleme sürecinde sadece konuşmacının değil alıcının (dinleyicinin) hatalarını da ön plana çıkaran görüşler ileri sürmeleri araştırma açısından oldukça yararlı olmuştur. Kendilerini merkeze alarak, bir anlamda dinleyici konumunda kendilerini eleştirerek, bir dinleyicinin dinleme sürecinde neler yapıp yapmaması gerektiğini açıklıkla ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları alıcının psikolojik ve fiziksel nedenler ile dinlemede sorun yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Konu ve ortama bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar ise özellikle dinleyici üzerinde etkiler bırakır.

Konunun dinleyicinin ilgi alanına girmemesi, uzmanlık alanından uzak olması, çarpıcı ve dikkat çekici olmaması gibi durumlar, sunulan konunun bir dinleme sorununa dönüşmesine neden olmaktadır. Benzer şekilde ortam da dinleyiciyi etkiler, ortamın sıcak, havasız, gürültülü olması, konuşmanın gerçekleştiği mekânda çok fazla uyarıcının bulunması ve bunların hareket halinde olması dinlemede sorunlar yaşanmasına neden olur.

Dinleme sorunları kapsamında öğrencilerin daha fazla görüş belirttikleri temaları ele almak ve bunlar üzerinde durmak gerekir. Örneğin göndericiden kaynaklanan dinleme sorunları kapsamında konuşma biçimi ve konuşma teknikleri alt başlığında “uzun konuşmalar” teması 26 öğrenci tarafından bir dinleme sorunu olarak ileri sürülmüştür. Öğrenciler konuşmaları uzun tutmanın bir dinleme sorunu olduğunu belirtmişler ve uzun konuşmalardan sıkıldıklarını, verim alamadıklarını dile getirmişlerdir. Ortaya çıkan bu veri, üniversite eğitimi bakımından önem taşımaktadır. Özellikle üniversitede verilen derslerin tek bir öğretim yöntemi ile öğretmen merkezli, etkinliklerden yoksun, uygulaması olmayan, çeşitli duyu organlarını harekete geçirecek materyal ve malzemelerle desteklenmeyen bir tarzda ve sadece uzun konuşmalar biçiminde sunulması öğrencilerin dinleme becerisini olumsuz etkileyecektir.

Bir başka önemli nokta göndericinin beden dili kullanımınıdır. 17 öğrenci uygunsuz veya yetersiz jest ve mimiklerin bir dinleme sorunu olduğunu vurgulamıştır. Gerek sosyal hayatta ve gerekse eğitim ortamlarında beden dili kullanımına dikkat etmek gerekir. Beden dilinin konuşmayı destekleyici, belirgin kılan yönü ihmal edilmemelidir. Öğretmen adaylarının bu konuya dikkat çekmeleri yerindedir. Türkçe öğretmenliği bölümlerinde öğretmen adaylarına sadece sözlü anlatım veya konuşma eğitimi derslerinde değil, diğer derslerde de beden dili kullanımına ilişkin bilgiler verilmeli ve uygulamalar yaptırılmalıdır. Aynı zamanda üniversite hocaları doğru, etkili ve uygun beden dili kullanımı bakımından öğrencilere model olmalıdır.

Bulgular bölümünde belirtildiği üzere öğrenciler göndericinin üslup hatalarından “sesini etkili kullanamama”sı noktasında 18, “vurgu ve tonlamaya dikkat etmeden konuşma”sı bakımından ise 10 görüş belirtmişlerdir. Bir insan, karşısındakine herhangi bir konuda duygu ve düşüncelerini açıklayıp bunları sözlü olarak iletirken mesajını etkili kılacak ses tonunu, kullandığı kelimelerin ahengini, kelime ve hecelerin taşıdıkları vurgu değerini yakalayabilmeli; ifade etmek istediği duygu ve düşüncelere bağlı olarak uygun tonlamayı yapabilmelidir. İletişimin sözel kısmına ait bu bilgilere sahip bir konuşmacı mesajını açık bir şekilde ortaya koyacak ve dinleyici üzerinde etkili olabilecektir.

Dilin kullanımı başlığı altında “Türkçenin kurallarına hâkim olmamak” teması ile ilgili 18 görüş yer alır. Öğrenciler Türkçenin dil bilgisi özelliklerini, cümle kuruluşunu, ek-kök ve yapı bilgisini, ses özelliklerini bilmeyen bir konuşmacının dinlemede sorun yaşayacağını ve etkili olamayacağını vurgulamışlardır.

Öğrenci görüşlerinin yoğunlaştığı bir başka nokta, göndericinin bilgisi ve sunum becerisi başlığı altında “konuya hâkim olmamak” temasıdır. 9 öğrenci bu doğrultuda görüş belirtmiştir. Ele aldığı konuya hâkim olmayan, sunduğu düşünceleri öncelikle kendisi işleyip geliştirmeyen, hazırlık yapmadan, gerekli çalışma ve araştırmaları bir araya getirmeden insanların karşısına çıkan bir konuşmacı, etkili dinleme bakımından sorunlar yaşar ve olumsuz eleştiriler alır. Bu nedenle konuşmacının öncelikle uzmanlık alanıyla ilgili konuları seçmesi, sunum öncesi gerekli hazırlıkları yapması, görüşlerini destekleyecek bilgi, belge, rapor ve kanıtları yanında bulundurması, söylediklerine inanarak, özgüveni yüksek bir şekilde ve sözünü ettiği konuyu görsel malzemelerle de zenginleştirerek sunması gerekir. Bahsedilen bu sorunun aşılması için öğretmen adaylarına çeşitli ödevler ve projeler verilmeli, onlardan bu projeleri hazırlayarak dönem sonunda veya yılsonunda dinleyici önünde sunmaları istenmelidir. Böylece öğrenciler bir konuya hazırlanmayı, o konuyu işleyip geliştirerek dinleyicilere sunmayı öğrenecek, dinleyicilerin onları etkili bir şekilde dinlemeleri için neler yapması

gerektiğini kavrayacaktır. Ancak bu kapsamda olumsuz bir durumdan söz etmek gerekir. Çalışmada bir tema oluşturmayan ancak 6 öğrencinin benzer görüş belirttiği önemli bir husus vardır. Bulgular bölümünde göndericinin bilgisi ve sunum becerisi başlığı altında temalar sıralandıktan sonra öğrenci görüşlerine yer verilmiştir. Bu öğrenci görüşlerinden biri şöyledir: “Konuları öğretmenin değil öğrenci arkadaşlarımla anlatması halinde dinlemede sorunlar yaşıyorum.” (Ö. 82) Araştırmanın verileri incelenirken bu görüşü 6 öğrencinin dile getirdiği gözlenmiştir. Bu görüşlerden hareketle şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir: Öğrencilere lisans eğitimleri esnasında ders anlatmaları, herhangi bir konuda yaptıkları araştırmaları arkadaşlarıyla paylaşmaları ve çeşitli etkinliklerle kendilerini ifade etmeleri vs. için fırsatlar tanınmalıdır. Ancak bu durum abartılmamalıdır. Dersi veren öğretim elemanı rehberlik rolünü yerine getirmeli ve öğrencilerini aktif kılmalı fakat tüm derslerin tamamen öğrenciler tarafından sunulması gibi bir hataya da düşmemelidir. Çünkü öğrenme sürecindeki öğretmen adaylarının henüz yeterli donanıma, tecrübeye ve bilgiye ulaşmadan, sürekli olarak arkadaşlarının önünde boy göstermesi, ders sunması ve çalışmalarını sergilemesi, dinleyici konumundaki öğrenciler tarafından olumlu karşılanmayacaktır. Öğrenciler, dersin öğretmenin konuya, sınıfa hâkimiyetini görmelidir. Aynı zamanda onlar için bir model oluşturan öğretmenlerinden faydalanabilmelidir. Öğretmenin, dersleri öğrenciye anlattırarak böyle bir zahmetten kurtulması gibi bir düşünce ise kabul edilemez. Bu durum herkesin memnun olacağı bir çözüme şu şekilde kavuşturulabilir: Öğretmen dönem boyunca derslerini etkili bir şekilde sunmalı, dönem sonuna doğru bir veya birkaç haftayı öğrencilerine ders anlatmaları, sunumlarını paylaşmaları ve araştırmalarını sergilemeleri için ayırmalıdır. Dersin uygulaması varsa bu daha kolay olacaktır. Uygulama derslerinde öğrencileri aktif kılacak etkinlik, proje ve ödevler verilmeli; yıl içerisinde yaptıkları hazırlıkları dönem sonuna doğru sunmaları istenmelidir.

Öğretmen adayları, alıcıdan kaynaklanan sorunlar kapsamında alıcının psikolojik durumu ve fiziksel özelliklerinin dinleme sorunları yaşamasında etkili olacağını

belirtmişlerdir. Bu başlıklar içinde psikolojik durum ağırlıklı olarak yer bulmaktadır. Katılımcılar, alıcının dinlemede sorun yaşayacağı psikolojik nedenlere ilişkin 72 görüş sıralamıştır. Bu görüşlerin oluşturduğu alt başlıklardan “psikolojik durum ve anlık kişisel sorunlar” ile ilgili 27, “dikkat dağınıklığı ve odaklanma sorunu” ile ilgili 23 görüş bulunur. Katılımcıların bu iki başlık altında belirttiği görüşler incelendiğinde, öğrencilerin birini dinlerken kendi sorunlarından sıyrılmadıkları, konuşmaya yeterince odaklanamadıkları, dinlemede iç sese hâkim olamadıkları ve konuşmacının sesinden çok kendi iç seslerini dinledikleri, dikkatlerini konuya ve konuşmacıya tam olarak yönlendiremedikleri, stres altında bir dinleme gerçekleştirdikleri vb. sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının dinleme eğitimi bakımından teorik olarak bilgi sahibi olduğu görülsede de uygulamada başarılı olamadıkları bu özdeşlenden anlaşılmaktadır. Görüşlerden, öğrencilerin dörtte birinin bu konuda sorun yaşadığı anlaşılır. Bu sorunu çözmek için öğrencilere dikkati geliştirme, odaklanma, etkili dinleme ve not tutma, stresle başa çıkma yolları, güdülenme vs. konularda rehberlik yapılmalı, seminerler verilmeli ve yaptırılacak uygulama ve araştırmalarla bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.

Araştırmada 97 öğrenciden 2’si işitme problemi yaşadığını belirtmiştir. Bu gibi fiziksel sorunlar incelenmediğinde, soruşturulmadığında açığa çıkmayabilir. Alıcı fiziksel sorununu paylaşmak istemeyebilir. Eğitim ortamlarında, bu gibi sorunları olan öğrencilerin yılın başında tespit edilmesi ve bu öğrencilere ihtiyaç duydukları yardımlarda bulunulması gerekir.

Diğer sorunlar kapsamında “konu” ve “ortam” yer alır. Araştırmada konunun, alıcının konuya duyduğu ilgi ve alıcının uzmanlık alanı içerisine girip girmediği noktasında ön plana çıktığını belirtmek gerekir. Eğer dinleyici konuya yeterince ilgi göstermiyor ve dikkat geliştirmiyorsa yapılan dinleme etkili olmayacaktır. Bu bakımdan alıcının konunun ilginç olup olmamasına bakarak dinlemeyi gerçekleştirmek istemesi hatalıdır. Öğrenciler görüş belirtirken, bir dinleyici olarak kendilerini merkeze alıp konunun

kendileri için bir ilgi oluşturmaması veya çalışma alanları ile bağlantılı olmaması nedeniyle dinleme sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları, “konunun çarpıcı, ilgi çekici olmaması” ile ilgili 19, “konunun dinleyicinin çalışma sahasına girmemesi” ile ilgili 30 görüş ortaya koymuşlardır. Elde edilen bu veri değerlendirildiğinde, öğrencilerin önemli bir kısmının işlerine yarayacak konulara yöneldikleri sonucuna ulaşılır. Bunu seçici dinleme kapsamında olumlu saymak gerekir. Ancak insanın ilginç bulmadığı veya uzmanlık alanına girmediğini düşündüğü bir konu, doğrudan hayatını, eğitimini veya iletişimini etkileyebilir. Bakış açısını dar tutmak yerine, ilgi alanı dışındaki konuları da kısmen dinlemek ve onlardan da faydalanmak gerekir. Günümüzün çok disiplinli çalışmaları düşünüldüğünde, tek bir alanda verim elde etmek yerine, birden fazla alanın işbirliği ile oluşturulan çalışmalarla daha büyük kazanımlara ulaşılması gerektiği anlaşılır. Bu nedenle, öğrencilere “Bu benim ilgimi çekmiyor, dinlemem!” yargısını esnetmeleri, önyargılardan arınmış bir şekilde ve seçici dinlemeyi uygun bir şekilde kullanarak dinlemeleri hususu kavratılmalıdır.

Zaman planlaması ve uzmanlaşma bakımından, öğrencilerin neyi dinleyip dinlemeyeceklerini seçmeye çalışmaları, dinleme eğitimi kapsamında ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Bilinçli bir şekilde, uzmanlaşmayı düşündüğü konulara vakit ayıran, dinlemeyi bu yönde gerçekleştiren bir araştırmacı; seçici olmayıp her konuda bilgi edinmek isteyen ve zamanını etkili kullanamayan, her şeyi dinlemek isteyen bir araştırmacıdan daha başarılı olacaktır. Bu nedenle öğrencilerin ortaya koyduğu görüşler, sözü edildiği şekilde bir bilinç taşıyorsa desteklenmelidir.

Konu, konuşmacının konu seçimi ile olarak da değerlendirilebilir. Konuşmacı, dinleyicilerin dikkatini çekecek, ilgi uyandıracak konularda sunum yaparsa daha fazla dinlenir. Konuşmacı, uzmanlık alanına ait bir konuda kolayca düşüncelerini iletir ve daha başarılı olur. Ayrıca konunun sunum biçimi de konu kadar önemli olup konuyu

ilgi çekici veya sıkıcı kılabilir. Bu yüzden konuşmacı konunun konuşmacıya bakan yönleriyle ilgili gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

Konu, göndericiden ve alıcıdan bağımsız bir neden olarak da ele alınabilir. İlgı çekmeyen, çarpıcı olmayan, dikkat uyandırmayan, zaman kaybına sebep olacak olan, kişinin bildiklerinin çok uzağındaki bir konu dinleyicinin ilgisini çekmez. Böyle durumlarda dinleyici, bir zorunluluk yoksa verimsiz bir dinleme gerçekleştirir. Anlatılan veya gösterilenler kalıcı olmaz. Bu nedenle dinleyicinin konu seçme hakkı saklı tutulmalıdır.

Diğer sorunlar kapsamında ele alınan bir başka başlık “ortam”dır. Ortamın alıcıyla bağlantısı, ortamdaki ses ve uyarıcıların alıcı üzerindeki etkisi noktasındadır. Ortamın sıcak, soğuk, ışısız, aşırı ışık altında, gürültülü olması veya ortamda çok fazla uyarıcı olması, uyarıcıların hareket halinde olması, dikkat dağıtıcı nesnelerin fazla bulunması gibi durumlarda dinleme etkili bir şekilde gerçekleşmez. Sadece dinleyici de değil, konuşmacı da bunlardan olumsuz etkilenir. Konuşmacının ortamdan dolayı yaşadığı sorunlar dinleyiciye de yansır. Bu nedenle dinlemenin yapıldığı ortamlar, iletişim ve etkileşimi aksatmayacak şekilde olmalıdır. Sınıflar derslerin verimli olarak yürütüleceği biçimde düzenlenmelidir.

Dinleme eğitimi, izleme eğitimi ile birlikte verilmelidir. Görsellerin yaygınlaştığı ve hayatımızın her anına girdiği günümüzde, özellikle öğrenme çağındaki çocukların izleme eğitimi bakımından da eğitilmesi gerekir. Karikatürler, ilanlar, afişler, reklamlar, resimler, fotoğraflar, videolar, görsel sunular, etkileşimli ders ve kayıtlar, filmler, belgeseller vb. göze hitap eden materyallerin uygun biçimde ve içerdikleri mesajların fark edilerek incelenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi için izleme eğitime ihtiyaç vardır. Bu kapsamda öğrencilere dinleme ve izlemeye yönelik gerekli eğitimler verilmelidir. Örneğin, bir konuşmacıyı dinlerken dinleme ve izlemenin bir arada olduğu hatırlatılmalıdır. Konuşmacının sesi, vurgu ve tonlamaları, üslubu ve ilettiği mesajları

dinlemek kadar, beden dili hareketlerini, genel olarak jest ve mimiklerini izlemek gerekir.

Kişi, günlük hayatının yaklaşık yarısını dinlemekle geçirir. Birçok uyararla karşı karşıya olan, bilgi kirliliğinin hayatını kuşattığı bir dünyada kişinin, işine yarayan ve hayatına anlam katan bilgi ve değerleri etkili bir şekilde elde edebilmesi için dinleme/izleme becerisinin gelişmiş olması gerekir. Bu derece önemli bir öğrenme alanının eğitimi gelişigüzel olmaktan kurtarılıp sistemli bir hale dönüştürülmelidir.

Hangi çağda olursa olsun dinleme önemini yitirmeyecektir. Yüz yüze iletişimin giderek azaldığı, teknolojik cihazların yardımıyla iletişimin kolaylaştığı ancak ilişkilerin zayıfladığı günümüzde dinlemeye daha fazla ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu nedenle gerek eğitim ortamlarında gerekse sosyal hayatta dinleme sorunlarını belirlemek ve bunlara çözümler getirmek gerekir.

KAYNAKÇA

- Aşılıoğlu, B. (2009). Türkçe Öğretmen Adaylarına Göre Derslerde Karşılaşılan Başlıca Dinleme Engelleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz, C.8, S.29, 45-63.
- Baltaş, Z. ve Baltaş A. (2001), *Bedenin Dili*, 29. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (11. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chastain, D. K. (1979). Testing Listening Comprehention Test. *Tesol Quarterly*, March, Vo. 13, no.1, 81-88.
- Çankaya, Z. C. (2004). *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demiray U. vd. (2011). *Etkili İletişim*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Doğan, Yusuf. (2012). *Dinleme Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, Yusuf. (2008). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinlik Temelli Çalışmaların Etkililiği, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar, 6(2), 261-286.
- Ergin, A. ve Birol, C. (2000). *Eğitimde İletişim*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Flexer, C. (1999). *Facilitating hearing and listening in young children*. San Diego: Singular Publishing Group, Inc.
- Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Mackay I. (1977). *Dinleme Becerisi*. (Çev: Aksu Bora ve Onur Cankoçak) Ankara: İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri Ltd. Sti.
- Özbay, M. (2001). Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirme Yolları. *Türk Dili*, S.589, 9-14.
- Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri II: Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Petress, K. (1999). *Listening: A Vital skill*. Journal of Instructional Psychology. Vol.26.
- Robertson, A. K. (2004). *Etkili Dinleme*. (çev. E. Sabri Yarmalı). İstanbul: Hayat Yay.
- Sever, S. (1997). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taşer S. (2009). *Konuşma Eğitimi*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Temizyürek vd. (2007). *Konuşma Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- TDK *Türkçe Sözlük*. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Four skills determine human's understanding and speaking: reading, listening/observing (understanding); speaking and writing (telling). Generally reading, listening/observing are having benefits and speaking and writing are sharing these benefits with others. According to their importance these skills are "listening, speaking, reading and writing". Learning starts with listening. Listening starts before birth, and after birth it goes on gradually. As growing up, child learns speaking together with speaking. Then reading skill comes. And then writing skill develops. Without listening and speaking, there is no reading and writing. Listening is the basis for speaking. It is possible to see the effect ratio in a child's growing process and in his school years. Same can be said for an adult's daily life. The time spent for listening is bigger than total time spent for speaking, reading and writing.

At this research 97 Turkish-teacher candidates of Çukurova University were questioned in 2012-2013 academic year and these opinions were investigated according to gender factor. The question "What are the problems you face when listening to someone?" was asked, and so answered according to willingness. Data obtained from participants were investigated with content analyze technique, and classified into categories, sub-categories and themes. Participants indicated that listening problems happen % 58 because of senders, and % 22 because of receivers and % 21 because of other problems. It was observed that there is no great different on the base of gender. Some evaluations were made about listening problems and some suggestions were made.

Aim of the investigation: To reveal the problems of teacher candidates studying at Turkish education department, and to develop ideas and approaches for solutions.

Importance of the investigation: It is important to determine the problems related to listening of teacher candidates who will teach listening to children, to categorize them and to offer solutions.

Method of the investigation: the study is an investigation in scanning model. For the analysis content analysis technique was used. "Content analysis shows a repeatable, systematic technique by which some words of a text can be summarized through codes based on some rules" (Büyüköztürk, 2012: 240).

Data collection and analysis: 35 3rd grade and 45 4th grade students of Turkish Teaching Department of Education Faculty of Çukurova University and 17 students of Turkish Teaching Department of Hakkari University were asked the question "What are the problems you face when listening to someone?". Experts approved that the question was appropriate. Data obtained from 97 students were analyzed according to content analyze technique. With content analyze some codes were determined and these codes were connected as themes. Besides, these themes were supported with ideas of the students. These ideas were indicated as codes (S.1: as student 1). During analysis experts were asked whether themes and ideas of the students were appropriate. Titles, sub-titles and themes were asked to experts, and agreed points were included into the analysis, but conflicted points were not included. Experts generally said similar ideas and corrections were done according to their advices.

Turkish-teacher candidates of Çukurova University said their ideas about listening problems in this study, and these ideas were classified as titles, sub-titles and themes. Almost all participants indicated more than one idea about listening problems. This expanded the study. 97 Turkish-teacher candidates gave 326 ideas totally. There is a similarity of ideas between gender distribution and participants. Male students gave a little more ideas than female students.

According to the ideas of participants there is a suggestion that listening problems occur because of speakers. But listeners are also part of listening process. Style of speaker is a big problem. Turkish-teacher candidates indicated that speakers should pay attention to their speaking style, use their voice, intonation and stress correctly, and know Turkish well and develop language according to environment, level and the context. Besides, they indicated the effects of the problems about physical condition, actions, knowledge and presentation of speaker. Teacher candidates indicated the mistakes of listeners as well, and this was beneficial. They gave their opinions as if they were listeners. They said listeners have problems because of psychological and physical reasons, and according to subject and environment.

It is necessary to pay attention to themes on which students gave many opinions. For example “long speeches” theme was suggested as a listening problem by 26 students. Students said long speeches are problems of listening, and they are bored with long speeches. This datum is important for university education. Especially the subjects taught with only one methodology, as teacher-centered, without activities and application, not supported by materials for sense organs, and only with long speeches affect badly to listening skills of the students.